

GEORG FRASER

FREDSDRÖMMEN

1727

FÖREDRAG VID ETT FREDSMÖTE

(MED ANL. AV ANTIKRIGSDAGEN)

FREDSDRÖMMEN

EN UTOPI, SOM ALLTMER BLIR
VERKLIGHET

FÖREDRAG VID ETT FREDSMÖTE

FREDSDRÖMMEN

EN UTOPL SOM ALLTID BLIR
VERKLIGHET

FÖREDRAG VID ETT FREDSMÖTE

Wasa, 1924
A.-B. Frams boktryckeri.

Mina ärade åhörare!

Mången av Eder finner det måhända olämpligt, att jag talar om *fred*, såsom om något reelt, i sitt embryo åtminstone, faktiskt förekommande, då Europas folk nyss badat i strömmar av blod, gjutna av kriget.

Men jag tror, att det alltid är nyttigt, i hälsans såväl som i sjukdomens dagar, att tänka på det, som kan vidmakthålla eller förbättra hälsan. Och på samma sätt är det med *freden*, folkens hälsa.

Varje gång vi sysselsätta oss med fredsfrågan, när helst vi tala om, att bilägga tvister på vänskaplig väg genom *skiljedom*, i stället för att vädja till den råa styrkan, få vi höra ropet: *Utopi, drömbild!* Men vi få ej vara rädda för detta *ord*, och vi få ännu mindre låta därav förvilla vårt omdöme.

Ja, jag använde det förskräckliga ordet *utopi*. Jag är nämligen övertygad därom, att de fördomar, farhågor och tvivel, som förhindra den rörelse, vilken vi, fredsvänner, vilja påskynda, till stor del ligga i detta *illa tydda ord*. Vad är då en *utopi*? Jag skall plocka sönder detta ord och undersöka vad, som menas med en utopi.

Utòpia, är egentligen ett grekiskt ord som betyder *icke ort*, d. v. s. diktat lycksalighetsland.

Utopi är således en drömd, inbillad lycksalighet.

Utopist, den, som överlämnar sig åt drömmen om en fullkomlig lycka för människorna i denna världen.

Utopi är en sak, som icke *finnes* till, men för den skull är det icke en sak, som ej *kan* finnas till. Det finnes saker, som äro och förbliva omöjliga t. ex. i vetenskapen: perpetuum mobile, cirkelns kvadratur, vinkelns tredelning med cirkel och linjal o. a., det gives andra saker, som voro omöjliga i går, men äro möjliga i dag, andra, som äro omöjliga i dag, men möjliga i morgon.

För att icke tala om *järnväg* och *telegraf*, hur många saker finnas icke *nu*, som icke funnos *förr*, som förr ansågos omöjliga, men som nu äro alldagliga. Var icke *slaveriet* en gång en institution. som ansågs oundgänglig? Sade icke i tiden *Aristoteles*, att intet samhälle kunde bestå utan slavar? Likväl är *slaveriet* i dag upphävt, om än icke i alla former och över allt, åtminstone hos de civiliserade folken och under den värsta formen, den *antika*, den, som för ännu ett halvt århundrade sedan fanns på andra sidan oceanen och även i vår närhet, i Ryssland. Det var i förra århundradet, som de sista spåren av den legaliserade *tortyren*, pinoredskapens användning, sopades igen. *Civil*, *politisk* och *religiös frihet*, samt *likhet inför lagen* hava icke alltid funnits, de finnas och tillämpas ännu blott ofullständigt, men erkännas och vinna dag för dag alltmer fotfäste. *Vi* anse *frihet* och *jämlikhet* nödvändiga. Det fanns en tid, då de icke voro möjliga, då de voro drömbilder, utopier.

Blevo icke — för att gå in på ett annat område: det materiella — de stora uppfinningar, som förverkligats i vår tid, ansedda för omöjligheter. Vi logo i vår ungdom åt *Jules Verne's* fantastiska resor, ha de icke i det närmaste blivit förverkligade genom *undervattensbåtarna*. *Elektriciteten*, som nu alstrar lyset och värmen i våra boningar, *drivkraften* i våra maskiner — de voro engång drömbilder. Hur många andra *under* ha icke först i går sett dagen! *Fotografen* förevigar bilder, såsom på en konstgjord nät-hinna. *Fonografen* uppsamlar det hastigt uttalade ordet med röstens klang, tonfall och skiftning. *Grammofonen* återger musikens toner. Tack vare *telefonen* samtala vi med varandra på långa avstånd. *Telegrafen*, numer den trådlösa, och *radion* sända nästan ögonblickligt våra ord till alla platser på jorden och snart föra *flygskeppen* oss på några timmar över oceanen. *Röntgenstrålarna* visa oss genom de tätaste föremål människokroppens inre, liksom *ophthalmoskopet* visar okulisten ögats hemligheter. Med olika *serum* träffa och förgöra vi kroppens och luftens och vattnets olika, för oss dolda, baciller, o. s. v. En lång kedja omöjligheter, drömbilder, utopier i *går*, äro de i *dag* lika många verkligheter, i *morgon* lika många vardagligheter. Framåtskridandet är ingenting annat än en rad förverkligade utopier, och jag vågar tillägga, att det icke finnes något i denna världen så klokt, så praktiskt, som att tro och arbeta på *drömbilders* förverkligande.*)

Och en sådan drömbild är också *fredsdrömmen*.

Men är väl den utopi, varom jag här vill tala,

*) Ett älsklingsuttryck hos Anatole France.

fredsutopien, är den möjlig att förverkliga? Ja, visserligen!

Att utrota *kampen, striden, tävlan* mellan människor och djur, eller människor sinsemellan, eller människans strid mot vidriga, och förut övermäktiga, naturkrafter, som så småningom övervunnits eller tagits i människans tjänst, det är icke, varken behövt eller tänkbart, ty därigenom befordras just den mänskliga odlingens framsteg. Men *krig*, erövringskrig är en organiserad förstörelse, som människan anordnar *mot sina likar* i orättfärdigt syfte. Det är icke en kamp, en tävlan *i* det goda, *för* det goda; det är icke en strid, till att *förgöra* det, mot kultur och odling sig uppresande onda i världen, utan det är det *organiserade onda självt*.

Det gives väl ingen, som ville avskaffa tävlan, striden, *kampen*, — odlingens vehikel, kulturens sporre, drivfjädern ur världen, men väl tusenden — och deras antal har nu ökat till miljoner — som drömma om, att avskaffa *kriget* — dessa grova massmord människor emellan — kulturens förstörelse och död. Det finnes väl knappt någon människa, som icke skulle tro, att man i viss mån kunde minska krigets fasor, genom lagars lappande och sårs plåstrande, men är väl därmed något vunnet? *Inter arma caritas* (bland vapnen, barmhärtigheten) — såsom Röda Korsets vackra devis lyder — så kanske för att slå blå dunst i ögonen på den annars också skumögde mänskligheten — detta valspråk förvillar mången.

Bland tusen dödar — *ett* återvaknande. Bland massmord — *en* räddning. Bland de lös-

släppta lidelserna — *en* blek barmhärtighetssystems vålnad!

Är icke allt detta en bitter ironi?

Men därför känna vi också ingen allvarlig människa, som icke skulle fast tro, att mänskligheten, som alltmer visar sig böjd att avskudda krigets börda, vilken alltför länge tryckt den, redan snart i en överskådlig framtid kunde få se fredsdrömmen förverkligad. *MacDonald* och *Herriot* kämpa för detta ideal. Den förre anser det redan vunnet. *Pasteur*, en av de män, som förverkligat de flesta utopier, har sagt: »Jag tror oryggligt, att vetenskap och fred skola segra över okunnighet och krig». Låt oss dela den store fransmannens mening, låt oss tro, att vetenskap och fred småningom skola minska okunnigheten och befria oss från dessa det utbildade vansinnets tornerspel — *krig*, att folken skola enas, icke mer om att *riva ned*, utan att *bygga upp*. Jag tror, att *detta* är det ideal, mot vilket människosläktet i vår tid längtansfullt sträcker sig, den *fredsdröm*, som snart skall gå i verkställighet. Det är om *detta* jag hoppas kunna övertyga Eder i dag!

De, som icke kunna eller vilja dela detta hopp, säga ständigt, att kriget är ett nödvändigt ont. Ja, *de* finnas t. o. m. som mena, att det är ett *gott*!

Ja, kriget har nog *en* god sida — den, att ställa *tapperhetens ideal högt*. Men om hon gör detta blott för några stridstumlets timmar, så är det ej mycket värt, ty tapperhetens ärorika fält är ändlöst och lämnar plats även för fredliga bragder. Ja, det finnes så många områden i livet, så många förhållanden, där verkligheten

kräver av oss tapperhet: striden för sanningen, striden mot människoförtal, mot fruktan för smärtor, svårigheter och sorger. Striden mot dessa *dolda* fasor inom oss, är också ett *slagfält*, där tapperheten kan fira sköna segrar. Livet prövar så ofta vår uthållighet. Tapper är den, som troget hårdar ut i motgång och sorg, som troget kämpar för sina ideal, även och *just*, när allt förefaller hopplöst och mörkt. *Den* tapperhet, som består i *trohet mot Gud*, mot medmänniskor, mot samvetet, hedern, idealen; *den*, som kräves, särskilt i de onda dagarna, då *höst* är i livet; *den* tapperheten är den största, större än modet och lyftningen på slagfälten. Men jag frågar: blir *denna* tapperhet befordrad hit genom kriget? Om *denna* tapperhet, vilken varje människa i varje livsförhållande kunde utöva, genom *kriget* bleve en levande verklighet i folkens liv i alla lägen, i striderna för sedlig frihet, för andligt och materiellt framåtskridande, för politisk och personlig oavhängighet, för gudsidealets framträdande i det levande livet, *då* vore kriget värt en ärekrans kring dess ännu, annars icke. Människan är kallad till strid *mot* mörker, lögn och ofrihet, *för* ljus och sanning och rätt i världen, hon är kallad att plantera *idealens* banér på jordens grundfästen, sedan hon först med ihärdighet tillkämpat sig dem, och den *det* gör, han visar den *sanna* tapperheten. Men är väl *den* tapperhet, som kriget kräver, en dylik? *den* bygger icke upp, den river ned sanningens borg.

Den *dagliga* pliktuppfyllelsens ödmjuka hjältemod kräver mera kraft och mod, än strids-hjältens vilda uppbrusning på slagfältet. I för-

ra fallet — *är* av seg uthållighet; i det senare — *ögonblickets* ansträngning, ofta — jag säger icke alltid — framkallad på onaturligt eller brottsligt sätt.

Den unge magister *Rosenqvist* har uttalat varma och glänsande tankar om den sanna tapperhetens ideal. Han ställer fram inför oss alla evangeliernas Jesus-bild. Vem har såsom han, den store nazarenern vågat rikta sanningens skarpa svärd mot höga och låga? Vem har såsom Han vågat svänga gisslet över synen och lögnen, varhelst de möta oss? Tapper i livet, tapper i döden, en *man som ingen*, uppställer den unge författaren vår gudomlige Frälsare såsom tapperhetens ideal.

Jag nämnde, att de finnas, som mena att *kriget är ett gott!* Jag ämnar icke vederlägga denna sällsamma åsikt. Jag vill icke förspilla tiden med att bevisa, att vårt livsmål icke är att *dräpa*, och att ett folk bör hava en större ärelystnad än *den*, att göra hemgång på andras områden. Mången menar med rätta, att kriget utvecklar stora dygder. Jag motsäger ingalunda detta. Kriget giver tillfälle till stora dygder, stora bragder, lär självförsakelse, likgiltighet för smärtor, väcker mod och tålamod. Men är då krigets bana den *enda*, som ger tillfälle, att utveckla mod och hjältebragder? Är det endast i *blodig strid* man offrar sitt liv, och utsätter sig för faror och lidanden? Är icke *sjömannen*, som strider mot stormen; *lotsen*, som utan tvekan med egen livsfara rycker från havet dess offer; *brandsoldaten*, som rusar genom lågorna och bär kvinnor och barn i säkerhet; *läkaren*, *sjuksköterskan*, som trotsa de

mest mördande farsoter, de mest elakartade febrar, och egna sitt liv åt att vårda och rädda stackars sjuklingar, så långt förmågan sträcker sig; äro icke alla *dess* duktiga människor, som gå till *strid mot naturkrafterna*, också värda beundran? Är icke *deras* tillvaro, som likväl ofta är blygsam och glömd, är icke *den* en rad av modiga, kraftiga och uppoffrande handlingar? Jo, visserligen! Ligger det icke *lika* mycket stort uti, att på detta sätt tjäna sitt land och sina likar, som att dö på ett slagfält? Att *leva* för sitt land, som att *dö* för detsamma?

Om man menar, att *kriget* bör kvarstå, på grund av de *ädla* handlingar det frammanar, bör man, för att vara följdriktig, även bibehålla och utveckla *pest, kolera, tyfus, eldsvådor, jordbävningar, skeppsbrott*, med ett ord, alla de olyckor, som hemsöka mänskligheten, ty de giva i lika hög grad, som kriget, tillfälle till uppoffring och försakelse. Men det akta vi oss nog för och detta uppmuntra icke heller regeringarna. Vi göra i stället *allt*, vad vi förmå, för att begränsa farsoten, minska skeppsbrott och förekomma eldsvådor. Ehuru läkare, brand-soldater och lotsar äro värda all vår aktning och tacksamhet, giva vi dem icke *för nöjes skull* tillfälle att förtjäna desamma. Och sålunda böra vi ock, med alla medel, bekämpa *kriget*, på grund av de olyckor det föder.

Men legenden om krigets nödvändighet har så länge tanklöst blivit trodd, att folken själva, på vilkas bekostnad krigen förts, tyckas alltför ofta och lätt foga sig i sitt öde.

Jag vet icke om djuren känna stor tacksam-

het för slaktarne, som föra dem till slakthuset. Men jag vet — och vi se det dagligen — att människorna egna sin största beundran åt de grymma herdar, som obarmhertigt fört dem att slaktas på stridsfältet, sedan de först grundligt tömt deras börsar, för att betala omkostnaderna.

Redan vid franska revolutionens tid förbrådde den ädle franske skalden André *Chenier* mänskligheten dess blinda beundran för tyrannerna, då han säger:

»Beundren icke mer de stridsmän alla,
De kämpar, mördare och brottets barn,
som förr ni plägat edra hjältar kalla!
Nu mån I högre ideal åkalla,
Som blod och tårar på sin väg ej sår.»

Han råder att åkalla *högre* ideal. Men den stora massan åkallar icke ännu de högre ideal, vartill skalden uppmanar den. Men den börjar göra det. Den börjar varsna nya ideal: *arbetets, endräktens, fredens ideal. Världen är icke mer densamma som förr.* Den går emot en omvärdering av allt.

Detta krig, detta världskrig, är *mindre* ett krig än en *kulturperiod*, som faller sönder, säger prof. Vitalis *Norström*. Det är den synliga yttringen av djupa fördolda andliga processer, som pågått mycket länge. Härefter kunna vi vänta inträdet av ett nytt tidsskede, vars konturer vi ännu blott med möda förmå skönja. Ty *detta* världskrig är en bland de värsta yttringarna av mänsklig *synd*, den emot fridens, Fredens ande, har kyrkoherden D. *Rudin* yttrat. Dess djupaste grund ligger i den mänskliga naturens *ondska*, ty alla de orsaker,

som driva fram ett krig, bottna djupast i den mänskliga egoismen. Kriget är ett uttryck för det nuvarande samhällets *bristande moralitet*; det vittnar om *vilddjuret i människan*; det är en förbannelse, vars djup ingen kan mäta, ett vanvett av den mest ödesdigra art.

Det har gjorts till ett axiom, att »den som vill freden skall rusta sig till kriget». Men ingen enda av de forntida militärstater, som följt denna visdom, har kunnat rädda sig undan Guds dom. En romersk sentens uttalar med anspråk på giltighet: ännu detsamma: »Si vis pacem para bellum». Och därför har det rustats utan återvändo.

Men jag frågar: har rustandet ökat säkerheten?

Vore det riktigt, att *svärdet frälsade*, så skulle det allmänna försvarsrustandet ha' ökat den allmänna säkerheten, i mån, som det har fortgått, och då försvarsrustandet nått sin höjdpunkt såsom nyss före världskriget, borde freden ha' varit översvallande. Men tvärtom — det blev raka motsatsen: då säkerheten borde vara störst, var den mindre än någonsin sedan världens skapelse.

Då vår finländska militär ännu existerade tyckte mången, att den gjorde stor nytta, genom den hyfsning, den meddelade sina värnsmän, och därför beklagade man mycket vår krigsmakts slopande, *även* på håll, där fredsvänliga tendenser voro gällande. Man hade icke tänkt sig möjligheten av en sammanföring av unga män, under *andra* villkor och betingelser, än för att öva sig uti ett värv, som ju i regeln hör till ett undantagstillstånd. Man to-

lererade, sig själv ovetande, *krigaryrket*, endast för de verkligt *goda* sidor det ägde, för de verkligt påtagliga fördelar det medförde, såsom *disciplin, lydnad, ordning, folkvett, hurtighet* o. a. därtill. Men man kom ej att tänka på, att *allt detta, och mycket mer*, kan ympas på ungdomen, utan att bereda densamma till officianter vid slaktbänken. Ja, långt flera, och verkligt *sanna* dygder, äro möjliga *blott* under förutsättning, att de unga inläras, *ej till slaktning av likar, utan till aktning för andras rätt*, till humanitet och sann hyfsning, som är oförenlig med en organiserad *massmordspedagogik*.

En sådan omsättning i verkligheten av värnkraftens förberedande — varpå man hittills icke tänkt — skulle komma att verka moraliskt och ekonomiskt hälsobringande. Ty finge en trupp t. ex. i uppdrag, att plantera träd i skogar, parker och efter allmänna vägar, utföra skörde- och såningsarbeten, finge den att syssla med att bygga landsvägar, broar, järnvägar, telegraf- och telefonlinjer, att uppdika myror och kärr, odla nybyggen, genomgå lantmannas och enklare industri-mekaniska arbeten i större skala, så skulle den rikaste uppblomstring av landet snart spörjas. Och det skulle visa sig moraliskt och ekonomiskt fördelaktigt, att då öka »kulturtruppens» icke soldattruppens numerär, ty resultatet av dess arbete skulle bliva till andlig välsignelse och till rik materiell vinst av olika slag. Och de unge männen själva skulle ha en annan behållning av sin trupptjänst, än den tarvliga, som de värnpliktige — lydnaden och folkvettet, oberäknade — hittills haft. Ty förutom den *krigstukt* ordningen i gemensamhets-

livet pålägger dem, skulle det nyttiga produktiva arbetet hos dem utveckla en *självtykt*, som tyvärr fullkomligt saknas uti hela världens alla arméer. Ty kasärnens liv och krigsmaktens sysselsättningar demoralisera varje ungdom och undergräva den *humanitet*, den mänsklig-hetskänsla, som utgör all uppfostrans *värde* och *mål*.

Det är icke *krigsuppfostran* vi behöva för vår växande, manliga ungdom, utan vi behöva *fredsuppfostran*, vi behöva *uppfostran*, vi behöva tränas för *freden*, vi behöva idrott, kroppsligt och karaktärsstärkande arbete, vi behöva att de ädla, goda fröna inom oss utvecklas. Men därtill kunna icke övningar till människoslakt föstra oss. Ställ upp såsom mål fredens värv, icke förglömmande krigsberedelsen, men *bibehåll de militära stränga fostringsreglerna*, och endast gott skall komma därav. Jag vet alltför väl, att vi ej få genomföra detta *nu* i dag som är; och huvudsakligast av orsak, att vi själva, du och jag, och våra vänner och väns vänner, icke ännu äro mogna för den tanke, som ligger uti en avrustning av de *erövrade* arméerna. Vi ha' så levat oss in uti föreställningen om ett *krigssyrkes*, ett *krigsstånds* nödvändighet, att vi ej vilja låta oss påverkas av fredstankar. Och vad värre är — vi äro så fega och fåfänga, att vi ej våga hysa en så tarvlig mening, en så oestetisk åsikt, som att fördraga en *enkel arbetare* framför en *uppstyltad soldat*, en *ärlig mekaniker* framför en *stilig officer*.

Låtom oss vara uppriktiga och sanna och bekänna våra svagheter. Från seklers arv, av såväl gott som ont, kan man ej heller så lätt bli

kvitt. Men må vi då åtminstone ställa frågan under *diskussion*, inom oss själva, i vår hemkrets, bland våra bekanta. Göra vi det så måste begreppen klarna. Och någon tvekan om *utgången av valet* mellan *de två*: krig eller fred — kan ej uppstå!

Om människor skola kunna stifta *verklig* och varaktig *fred* i världen, så måste de vara behärskade av den *eviga kärleken*. De måste vara villiga att låta försona sig med varandra och erkänna *Guds* överherrska. Ty *försoningsfred* är den enda fred, som kan bli bestående. *Rättsfred* icke *våldsfred*, är början till *världsfred*. Av världens *demokratisering* hade man väntat världens räddning, men den blev endast en bekväm brygga till *bolsjevismen*. Visserligen ha' hämndens virvelstormar, såsom rättvisa straff över seklers orätttrådigheter, på ett fruktansvärt sätt, sopat bort mycket murket gammalt, men aldrig kan på *det* sättet ondskans rötter uppyckas. Nej, det fordras andra krafter och en annan *grundval* att bygga på, en *moralisk* och *andlig*. Vad betyder *politisk* fred, då *parti-* och *klasstrider* stå i full låga, då *laglöshetens* och *våldets* ande härskar, då *hatets* evangelium öppet predikas. Att släppa *hatets* och *våldets* makter lösa för att nedriva och förstöra är mycket *lätt*, men att bygga upp är en annan sak. Det är lyftning, *högre flykt* människan och världen behöva, en sådan lyftning, som kan åstadkommas endast genom *Kristi kristendom*, icke världens!

Tron, mina vänner, på Fredsdrömmen. Ingenting förverkligas, som man icke tror på. *Allt* förverkligas när man tror därpå! Världs-

freden förverkligas icke, ifall ingen tror på den. Dess förverkligande begynner strax såsnart någon tror därpå — detta har också *Juhani Aho* »Fredseremit» låtit skriva på de tavlor, vilka mötte vandraren på alpstigen, som förde upp till »Världsfredens Hydda». Och jag frågar med en av de unga männen hos Eremiten: varför skulle icke världsfreden ligga inom möjlighetens gräns? Det vore visst för oss ett underverk, men är icke hela vår tid ett undrens tidevarv? Det vore en dröm, såsom många andra, men vilka drömmar ha ej blivit verklighet! Varför kan ej *Fredsdrömmen* förverkligas? *Tron* blott därpå, och *arbeten* i den tron, så behöva vi ej länge vänta på *världsfred*!

PRIS 5 MK.

